

Kyläkoulun elämää Etelä-Pohjanmaalla vuodesta 1968

Koulumuistojen haastateltavani oma äitini Maijaliisa aloitti koulutaipaleensa Etelä-Pohjanmaalla 1968 pienessä kahden opettajan kyläkoulussa. Hän vietti koko varhaislapsuutensa Isovanhempiansa luona Alajärven kylässä. Hänen ensimmäisen luokkansa valokuvaa katsottaessa voidaan laskea, että uusia aloittavia oppilaita oli kuusi ja toisen luokkansa aloittavia oli seitsemän. 13 nuorta oppilasta luotsasi naimaton, lottanakin sodassa työskennellyt ja opettajaseminaarin käynyt naisopettaja. Luokka-asteet 3–6 olivat kyläkoulun johtajaopettajan vastuulla. Johtajaopettajana toimi siihen aikaan tyypillisesti vanhempi herrasmies. Koko koulun oppilasmäärä oli lähes 40. Koulumatkat taitettiin kolmen muun samalta suunnalta kulkevan ystävän kanssa joko pyörällä suksilla tai kelkalla. Tyypillisesti ystävät tapasivat talvipimeällä oman kodin tienpäässä, mistä jatkettiin yhdessä matkaa eteenpäin. Koulumatkan pituus oli suunnilleen kaksi kilometriä.

Maijaliisan 1. luokan luokkakuvaa Alajärven kyläkoulusta 1968. (Maijaliisa Muukan kotialbumi)

Englannin kielen alkeet aloitettiin kolmannella luokalla. Luokkaa kävi opettamassa kiertävä englannin kielen opettaja. Kaikki odottivat innolla uuden opettajan vierailuja, ja uuden kielen opiskelu tuntui monista ihanalta ja uudelta. Lapset saivat valita näille tunneille omat englanninkieliset nimensä. Liikuntatunnit olivat yhteisiä pojilla ja tytöillä. Niitä pitivät luokan omat opettajat. Suurin osa näistä tunneista vietettiin ulkona. Suosituimmat pelit olivat Nelimaali (pesäpallon sukulainen), pesäpallo, maaleikki, hyppynarut, kirkonrotta, hippa, viimeinen pari uunista ulos, suunnistuksen alkeita, hiihto ja luistelu. Näitä samoja pelejä ja pihaleikkejä jatkoivat myös välitunneilla kaikki oppilaat keskenään. Sisäliikuntana oli hyvin usein kuntopiirin tapainen rata. Suihkuja tai erityisiä liikuntavaatteita ei tarvittu. Syksyisin järjestettiin kirkonkylällä koulujenväliset yleisurheilukilpailut, joihin pääsi edustamaan omaa kouluaan esimerkiksi viestijuoksussa tai pallonheitossa. Syksyllä siivottiin yhdessä koulun ympäristöä sekä kerättiin koulun keittäjälle puolukoita, joista hän teki oppilaille puuroa ikään kuin palkkioksi. Mieliruokaa oli kuitenkin aprikoosipuuro maksamakkarakaleivän kera. Koulun henkilökuntaan kuuluivat suomifilmistäkin tuttu hieman ärhässä talonmies ja hänen siivooja-apulaisenaan toiminut rouva sekä lempeä koulunkeittäjä, joka tiesi kaikkien lasten ruokailutottumukset ja lempiruuat. Talonmies rouvineen asui koululla kuten myös 1–2. luokkien opettajatar. Sen sijaan johtajaopettaja matkusti autollaan kirkonkylältä aamuisin koululle.

Koulunkäynti aloitettiin ilman erityisiä tutustumisia, mutta kylällä tiedettiin, ketkä olivat vuorossa aloittamaan koulun. ”Muistelen, että koulun alussa minulla oli ikävä jo kesken päivää Mummun luokse ja olin kuulemma ihmetelty, että eikö täällä koulussa saa juoda kahvia ollenkaan”. Tähän

asiaan oli jo totuttu kotosalla pienestä asti, että päiväkahvit kuuluvat asiaan. Isovanhempien silmäteränä muistettiin aina pukea siistit kouluvaatteet, jotka piti vaihtaa kotona sitten muihin vaatteisiin. Läksyt piti tehdä aina tunnollisesti ja kouluvihkot, kirjat ja ruokaliina (laitettiin pulpetin päälle, kun jokainen söi ruokansa pulpetilla) piti olla huolellisesti kunnossa.

”Kylällä tiedettiin, että en asunut omien vanhempieni luona ja koulussakaan siihen ei koskaan kiinnitetty huomiota”. Asia oli luonnollinen hänelle ja nähtävästi myös koulutovereille sekä opettajille. Aikuisiällä tietoon tullut fakta siitä, että virallinen kotiosoite oli pidetty pitkäänkin kirjoilla omien vanhempiensa luona toisella paikkakunnalla tuli yllätyksenä ja jäi kaivelemaan pidemmäksikin aikaan herättäen kysymyksiä. Etenkin kysymys siitä, miten ihmeessä hänet oli kirjattu oppivelvolliseksi paikalliseen kyläkouluun, vaikka virallinen osoite oli aivan muualla satojen kilometrien päässä.

Koulussa oli aika selkeä ja hyvällä tavalla arkinen yhteisöllisyys niin lasten kuin vanhempien kesken. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että kyseinen asema isovanhempien ”adoptoimana” olisi voinut tuoda ihmetystä ja kyselyjä, ehkä mahdollisesti kiusaamistakin. Sellaista ei kuitenkaan ilmennyt, niin kuin ei muitakaan lapsia kohtaan. Kyläyhteisölle koulu oli tärkeä asia mistä oltiin ylpeitä ja opettajat olivat tärkeässä asemassa kylän hierarkiassa. Perinteiset kuusijuhlat (kuten oli tapana sanoa), kevätjuhlat sekä myös ihan erilliset koko kylän äitienpäiväjuhlat kokosivat väkeä sankoin joukoin mukaan. Kuusijuhla alkoi sääntillisesti aina tasan klo 8.00. Aamulla paikalle saapui jokaisesta kodista emännät ja isännät. Aamulypsyt oli navetoissa tehty siihen malliin valmiiksi, että juhliin ehdittiin. Kylän oma ompelija valmisti kuusi- ja kevätjuhliin mekon. Näissä juhlissa kaikki pääsivät osallistumaan ja esiintymään, milloin keijukaisena, joulupukin muorina, tonttutyttönä ja tiernapoikanakin sekä runonlausujanakin. ”Muistelen, että jossain tällaisissa esittäväissä aineissa (ilmaisuaineet) kilpailuissa olin myös edustamassa kouluani.”

Koulun taipaleen alussa oli Suomi juuri parahiksi suuren peruskoulu uudistuksen keskellä. Lapsena sitä ei tietenkään osannut ajatella. Melko pitkään mentiin vielä ykkös- ja kakkosluokilla vanhoilla metodeilla lukemisen ja kirjoituksen saralla. Vanha Aapinen oli kovassa käytössä, kun opeteltiin lukemaan. Sieltä mieleen on jäänyt iäksi rasistinen runo tummaihoisesta lapsesta. Tämä oli siihen aikaan päivän selvää, eikä runon sanomaa tai rasismia osattu lainkaan kyseenalaistaa. Kaunokirjoitusta harjoiteltiin hartaasti, sekä luonnollisesti sitä ennen pitkiä rivejä aakkosia isoilla ja pienillä kirjaimilla. ”Saimme kokeilla myös vanhoilla musteeseen kastettavilla kynillä kirjoittamista. Niiden käyttäminen oli muistaakseni kovin hankalaa”. Uskonnon opetus oli vahvoilla. Raamatun kertomuksia ja siihen liittyviä opetustauluja käytiin läpi. Kymmen käskyä ja muutama rukous piti osata ja virsiä veisattiin myös laulutunneilla maakuntalaulujen sekä muutaman rajumman laulun kera (esim. poikien suosima ”Öölannin sota”, ”Nyt tuulet jo viestin jo toivat”, ”Kapteeni katsoi horisonttiin”). Keväällä herkistytettiin ”Peipon pesän” ja Suvivirren tahtiin. Luonnontieto ja maantieto olivat oppiaineina tuolloin vielä samanlaisia kuin ennenkin. Suomen kartta ja opetustaulut virkistivät oppitunteja ja johtajaopettajan luokassa takaseinällä komeilivat Suomen presidentit aikajärjestyksessä.

Suurin haaste oppiaineissa oli ehdottomasti matematiikka. Tämä muutos vaikutti selkeästi eniten koulunkäyntiin ja siihen liittyviin hankaluuksiin. ”Muistan hämärästi, miten kotona yritimme yhdessä

Mummun kanssa miettiä ja tehdä näitä tehtäviä. En muista lainkaan ylipäättään, kuinka matematiikkaa opetettiin tunneilla, jonkin verran kertotauluja opeteltiin mutta yhteenlaskuja, jako ja vähennyslaskuja myös. En vain kokenut osaavani niitä.” Jälkimmäiset tuosta joukosta tulivat esille vasta kolmannella luokalla ja alku menikin unionien ja ” mikä ei kuulu joukkoon” -laskuissa. Näihin ongelmiin ei kuitenkaan apua juurikaan tarjottu. Kotioloissa apua yritti antaa oma Mummu, joka siunaili ”Vanhan Ojalan” laskuopin perään. Vaikeuksia oli myös kirjoittamisen suhteen. Lukihäiriö oli aivan selvä, mutta siihenkin apua sai hyvin rajallisesti ja vasta yläasteella se huomioitiin.

Voi myös olla, että peruskoulu uudistus vei opettajien suunnitelmat uusiksi. Maijaliisaa muistelee, että häntä jopa osaksi säällittiin. ”Muistan, että yläluokilla johtajaopettaja korjaili ainekirjoitusvihkooni mm. yhdyssanoja, mutta niihin ei puututtu muuten, ja sama asia vain toistui ja toistui. Voi olla myös, että opin nopeasti lukemaan ja osasin jo varhain hyvät vuorovaikutustaidot, joilla pystyin kompensoimaan muita puutteita”.

Maijaliisa ei osaa sanoa vielääkään, olisiko mahdollisesti käytettävissä ollut kasvun- ja oppimisen tuen opettajaa tai muuta osajaa, jolta apua ongelmakohtiin olisi voinut saada.

”Näin jälkikäteen koen, että tuo 1–2 luokkien klassinen naisopettaja karttakeppeineen, liitutauluineen, aamuhartauksineen ja liikuntatuntien tamburiineineen opetti minulle tärkeimmät asiat ala-asteelta. Sitä en osaa sanoa huomasiko, hän tuolloin matemaattiset vaikeuteni ja lukihäiriöni. Mahdollisesti ei, sillä ne tulivat esille varmemmin kolmannella luokalla. Hän omistautui koko sydämeästään työhönsä. Hän vaati itseltään ja meiltä oppilaita paljon. Koulunkäynnin perusasiat ja hyvä käytös olivat hänen perintönsä. Hänestä näkyi oman työn kunnioitus ja tärkeys ihan pukeutumisesta lähtien. Lähetin hänelle varmaan pitkälti yli 30 vuotta joulukortin joka vuosi ja hän minulle.” Arvostus omia opettajia kohtaan oli kyläkoulussa huomattava.

Johtajaopettaja oli isohkon firman toimitusjohtaja ja opettajan työ tuntui jälkikäteen ajateltuna tulevan vahvana kakkosena. Usein 3–6 luokkalaiset, joita hän opetti, sai tunneille tehtäväksi myös hiljaisia töitä, ja hän teki samalla oman yrityksensä töitä. Sen sijaan hänen hyvien kontaktiensa myötä luokat pääsivät usein luokkaretkille kerran vuodessa lähikaupunkeihin, mihin monetkaan eivät olisi muuten päässeet käymään. Varmasti kolmen luokkatason opetus ei ollut helpompia asioita, mutta tuo aika on jäänyt erityisesti Maijaliisan mieleen. Miksiköhän? Näkykö/tuntuiko jo silloin, että hänen sitoutumisensa/ asenteensa opettajan työhön ei ollut enää kovinkaan merkittävää?

Maijaliisan 3. luokan kuva, Alajärven kyläkoulu 1970
Kuva: Maijaliisan kotialbumi.

Oliko hän tyyppiesimerkki siitä, että mikäli työnimu ei enää toimi, niin vaikutukset toisiin ihmisiin jättää jäljet?

Ylioppilaaksi Maijaliisa kirjoitti vuonna 1980. 1. luokan valokuvasta neljä sai valkolakin. Lukion rehtori kertoi juhlapuheessaan, että kyseinen ikäluokka oli ensimmäinen, joka kävi kokonaisuudessaan läpi peruskoulun ja todennäköisesti tulisi hankkimaan parikin ammattia. ”Tätä miettiessäni huomaan, että sain alakoulussa toteuttaa vahvuuksiani ja minulla oli aika isokin rooli siinä yhteisössä. Olisiko näin, että nämä positiiviset kokemukset antoivat suuntaa tulevaisuudelle ja mahdollisesti ammatinvalintaankin?” Oppimisvaikeudet ovat seuranneet Maijaliisa loppuelämänsä ajan, mutta niiden kanssa on ajan myötä opittu elämään ja hankaluudet selättämään.

Haastattelu tehty joulukuussa 2020

Koulumuistot: Maijaliisa Muukka

Haastattelija: Nuutti Muukka

Tekstin julkaisutiedot: Nuutti Muukka & Maijaliisa Muukka 2021 Kyläkoulun elämää Etelä-Pohjanmaalla vuodesta 1968. Kasvatuksen historian ENSYklopedia. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. URL https://www.kasvhistseura.fi/sites/kasvhistseura.fi/files/Kyl%C3%A4kou-lun%20el%C3%A4m%C3%A4%C3%A4%20Etel%C3%A4-Pohjanmaalla%20vuodesta%201968%2C%20Maijaliisa%20Muukan%20koulumuistoja%201960-%20ja%201970-luvuilta_0.pdf